

Učitelj Ljudomil v nadaljevalni šoli.

XI.

Megla.

Ljud. In tako smo prišli iz hladne pomladi na enkrat v vroče poletje. Večkrat o pomladi se je vračal mraz, a poslednjič se je vendar umaknil toplemu poletju. Spomlad je izbudila v kalih speče življenje, privabila iz zemlje mnogobrojne cvetlice in zeliša, razvila je popovje in berstje, privabila iz dalnjih krajev nam priljubljenih ptičkov, da! s tisučerimi silami, katere je poprej zima v delovanji zadrževala, je zopet pričela novo gibanje. Zdaj je minula spomlad, — toda življenje po njej izbujeno je ostalo; zapustila nam je življenje popolnoma razvito, pričakujoče doveršenja v zrelosti. To doveršenje nam ravno najbolj zaznamuje poletje; tega doveršenja narava bolj mirno pričakuje po burnem spomladanskem razvoji. Topli solnčni žarki nam rodijo poletje, žarki, ki bolj navpik našo zemljo zadevajo — toda tudi ta čas ni brez bojev, tudi zdaj se kmetovalec večkrat boječ ozira proti nebu, posebno kedar se temno-sivi oblaki vročega dne prikažejo, — kajti v malo trenutkih mu huda nevihta lahko ves up pokonča.

Učen. Res je tako. Po zimi se vedno bojimo prehudega mraza, posebno, kedar sneg zemlje ne pokriva; spomladi in jeseni bojimo se slane, po letu pa hude ure, tako da nikdar nismo brez skerbi za svoje poljske pridelke. Prosimo, povejte od kod ti strašni oblaki?

Ljud. Vse vam bom razložil, le malo poterpite; po zimi smo govorili o mrazu, spomladi o slani, sedaj pa bomo o megli in oblakih. Povedal sem vam že, da v mrazu vidimo sapo, in sicer zato, ker izsopeni vodeni sopar v merzlem zraku izgublja nekoliko toplote, se zgoščuje in spreminja v prav tenke mehurčke, ki po zraku sem ter tje plavajo — glejte to je megla. Kedaj še vidite enake megle?

Učen. Če po zimi pri zakurjeni sobi okna odpremo, se zunaj dela enaka megla, ali če se pri hlevu vrata odprejo, se ravno tako vidi megla, — navadno pa pravimo, da se iz hleva kadi.

Ljud. Kako se ta megla nareja, bote zdaj gotovo znali razložiti, kaj ste že zapazili pri konjih, kadar so hitro dirjali ali pa terdo delali, da jim je bilo vroče?

Učen. Kedar sem po letu hitro vozil, so me oče doma kregali; kaj tako konje derviš, glej, vse se iz njih kadi!

Ljud. Ravno to mi povej, zakaj se iz njih kadi, kedar jim je hudo vroče?

Učen. Če je konjem vroče, se poté, pot pa se izhlapi, se spreminja v sopar in ta se v merzlejsem zraku zopet ohladi, se zgosti in postane vidljiv.

Ljud. Dobro. Megle se pa ne narejajo le pri okoljščinah, dosihmal omenjenih, temveč povsodi, koder se vodene pare iznad jezer in morij, iz rek in močvirnih ali zelo mokrih pokrajin vzdigujejo, ter se v hladnejših zračnih plastéh zgošče. Kedar se vodena para zgosti blizu zemlje, narejajo ze megle, ktere se v doljnih zračnih plasteh in tik poveršja suhe zemlje sem ter tje vlačijo. Če se para visoko v ozračji zgosti v vodene mehurčke, kteri so navadno še bolj tenki in lohnejši od pervih; tedaj so take megle, visoko v ozračji, oblaki, tako pa imenujemo tudi pritlične megle, ako so se visoko v zrak vzdignile.

Učen. Zakaj se pa megle posebno jeseni in po zimi narejajo?

Ljud. To se godi zato, ker je jeseni in v pervih zimskih hladnih mescih zemlja še od poletja sem nekoliko razgreta, ter se voda še precej hitro izpariva. Zrak je pa jeseni že hladnejši in s soparom bolj napolnjen, toraj novih soparov več ne more sprejemati — tedaj se mora sopar zgostiti v majhne vodene mehurčke. Ti mehurčki nekoliko časa plavajo po zraku, pa ker je zrak s soparom nasiten, kmalo padejo na zemljo. Ker je pa zemlja ali tudi voda jeseni in večkrat tudi po zimi gorkejša, kakor zrak, se zopet izparijo in v zraku zgostijo. In ravno to večkratno ponavljanje izparjenja in zgostenja je vzrok, da so nekateri dnevi tako megleni. Kedaj se pa čez dan najraje megla nareja in zakaj?

Učen. Narejajo so megle najrajše proti jutru, proti solnčnemu vzhodu, ko se zrak vsled ponočnega izžarjenja še bolj razhladi, kakor poveršje zemlje; časih se pa tudi zvečer začenja megliti.

Ljud. Videli ste tudi že, da je megla časih prav gosta, kakor pravimo, da bi jo lahko prijel, ali v mreže navezal. Gostost megle se ravna po večji ali manjši vlažnosti zraka; čim vlažnejša je zračna plast, v katero se para iz nad vode vzdiguje, tem gosteja je megla.

Učen. Kako pa je to, da je v Ljubljani časih tako gosta megla, pri nas je pa ni?

Ljud. Res je, da je časih v Ljubljani megla, ko jo drugod nimajo, kajti bližno močvirje veliko vode izpariva, zrak je bolj vlažen, toraj gosteja megla. Toda ta megla ni v primeri z gostimi meglami, ki se po nekaterih mestih in pokrajinah severno zahodnih primorskih dežel časih po zimi vlačijo; te megle so tako goste, da solčno svitlobo skoraj popolnoma zakrijejo, tako da po dnevu prižigajo luči, ne le po hišah, ampak celo po ulicah. Posebno slovi London, zarad svoje goste megle po vsem svetu. Tudi se nam čudno dozdeva, kedar se pripeljemo na Dunaj in ga vidimo v gosto megla zagernjenega. Toda v velikih mestih so megle že zarad tega gostejše, ker jim je primešanih mnogo dimastih tvarin, katere se iz premnogih dimnikov pri fabrikah in drugih hišah dvigujejo. Pred nekaj leti se je enaka gosta megla bila poglela čez Terst, in severno zahodno jadransko morje, in mornarje tako zavirala, da so ladije

morali kar na mestu ustaviti. Ležala je le v nižjih zračnih plasteh, kajti nekoliko viže, na pr. na Občini je s prejasnega neba sijalo prekrasno solnce. (Jesenko.)

Učen. Bil sem časih zjutraj na gradu Ljubljanskem in kaj lepo je bilo videti, kako je vso planjavo gosta megla napolnila enako sinjemu morju, na Gradu pa je prelepo solnce sijalo. Počasi so se začeli prikazovati iz megle verhovi stolpov in čez nekoliko časa je zginila tudi megla, kako in kam se je zgubila?

Ljud. Goste megle nagloma zginejo, kadar solnčni žarki zrak bolj ogrejejo. Takrat se vodeni mehurčki zopet spremene v neviden popolnoma prezreten sopar — megle se posuše.

Učen. Kako pa je to, da vodeni mehurčki v zraku zamorejo plavati, zakaj ne padejo na zemljo?

Ljud. Ti votli mehurčki, če so prav teži od zraku, vendar ne padejo berž in hitro doli na zemljo potem, ko se naredili, ampak zračni tok jih derži v višavi. Videli ste že, kako otroci delajo mjilne mehurčke in jih spuščajo v zrak ter se vesele prelepih barv, v katerih se ti časih precej veliki mehurji svetijo, gotovo ste si že tudi sami ž njimi igrali. Še te velike mehurje zračni toki dalj časa v višavi derže in jih gonijo od kraja do kraja.

Učen. Kaj pa je v tih vodenih mehurčkih?

Ljud. Berž ko ne, so napolnjeni z zrakom, vodene pare popolnoma nasitenim.

Učen. Zakaj pa rado dežuje, kedar se megla kviško vzdigne, in zakaj padajoče megle naznanjajo lepo vreme?

Ljud. Če se megla kviško vzdiguje, takrat se vodeni mehurčki delajo po višjih plasteh v zraku, in to je znamenje, da je zrak povsod nasiten z vodeno paro, bati se je deža; če pa megla pade, takrat se vodeni mehurčki iz zgornjih plast navzdol suše in v nevidno vodeno paro spreminjajo, kar nam kaže, da je ozračje v obče jako suho. Ravno zarad tega imajo skoraj povsod posebne megle na hribih za znamenja, po katerih sklepajo na lepo ali na gerdo vreme. Saj veste, kadar se Jermanovih vrat megla derži, pravimo: deževalo bo; — klobuk na Krimu ali Kumu naznanja navadno že več dni naprej, da se dežju pripravlja.

Pripravljavna pot v zemljepisje in zgodovino.

(Dalej.)

Sneg, ki po zimi pada, se spomladi večji del v vodo staja, a na najvišjih gorah ostane vse leto, in se spremeni v led. Tak led na visokih gorah imenujemo ledenike. Ledeniki in sneg na visokih gorah so kakor